אגרות הראי"ה - כרך ג' - אגרת תשמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג תשרי תרע"ו - סנט גאלן
נמען: דוד הכהן (הנזיר)

על הענווה וקשרה לחידוש: חידוש אמיתי נובע מ'תמצית כל המהות' של המחדש, כמו פרי מכל העץ, ולא מ'החוליה שההיגיון תופסה'. אחרת זה רק 'סידור מכני'. ההכרה שהאדם הוא 'ניצוץ קטן' מאור השמש היא יסוד המוסר, המדע והענווה. לענווה העליונה יש שני עמודים: אפסות הפרט מול הכול, והתבטלות גם של 'זעירות' זו מול אור חדש. האחדות, החידוש והענווה - מושג אחד. 'חושקני בכם, שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם'.

עיקרי הדברים

- חידוש מכל המהות.
- האדם - ניצוץ מהשמש.
- שני עמודי הענווה.
- אחדות, חידוש וענווה - אחד.

נוסח האגרת

בעה"י[1], י"ג תשרי עתו"ר[2].

גמח"ט[3], שמחת הרגלים, וחדות ד' ומעוזו.

לכבוד ידידי חביבי, חכם לב ויקר רוח מר דוד הכהן שליט"א[4]. תסלח לי יקירי, כי עכבתי תשובה על הגיוני-לבבך היקרים. וכפי היכולת אביע מעט דברים ע"ד[5] הנושא שבראש פסגת המדות, הענוה, אשר העירות עליו בדבריך. יפה קשרת את מדת הענוה ביסוד-החדוש. אבל באופן היותר מבוסס שבו, כלומר מצד שרש-המציאות של כח-החדוש בערכו האמתי, זהו כלל מושקף בהשקפה הפנימית של הנשמה, שהחדוש האמתי הוא נלקח מתמצית כל המהות של היש הקדום לו, שמכחו הוא בא. הפרי יוצא מכל האופי של העץ, מעומק גזעו ושרשו, מיסוד שאיבת לשדו עד ראש צמרתו והתפשטות ענפיו ועליו. כל הבעה מחודשת באמת אינה יוצאת מהסעיף האחד הקרוב, אותה החוליה שההגיון תופסה, אלא מכל המהותיות, המשכלת והחיה, הפועלת וההוגה של המחדש, "ערוכה בכל ושמורה", וכל חידוש שהוא מזדלף רק מאיזה חלק ומשאיר חלקים בלא תנועה רוחנית, איננו חדוש באמת כי אם סדור מיכני במערכת ההשכלה. כשאנו באים למדה זו הננו סוקרים מיד את יסוד החדוש התדירי, המקוריות של "מעין המתגבר ונהר שאינו פוסק", שהוא רום שאיפתו של עסק התורה לשמה, שהוא יחושה אל הדבקות האלהית, בגודל נשמה, שהוא קשור פנימי נשמתי במה שהוא הכל ומקור הכל ויותר כל מן הכל, והחפץ המלא טהרה הולך ומתגבר מבלי להשאיר שום חלק מבלי שאיבת תמצית לשדו העליון שבעליונים.

---

1 בעה"י - בעזרת השם יתברך
2 עתו"ר - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3 גמח"ט - גמר חתימה טובה
4 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5 ע"ד - על דבר

ונמצא שיסוד חיי כל ומקור כללות הכל נוגע הוא בהופעת כנפי חסדיו בצנורות הנשמה, המבקשת תמיד את החדוש הנאצל בעזוזו וטהרו, בגבורת-חילו. הכרת היחש של היניקה מן הכל דוקא ולא מחלקים לבדם, כאותה הצורה ההגיונית המצומצמה, היא פועלת תמיד על השקפת העולם והחיים, על הטוב המוסרי ועל תכונת הרצון שבעמקי הנפש, עד שמתגלה האמת של המהות הישותית בצורתה היותר בהירה, והיא הצורה הכללית, ואז האדם מוצא את עצמו לא דבר עומד לעצמו, לא מהות מצוי כשהוא לעצמו, אלא נצוץ קטן הזורח תמיד מאור השמש בגבורתה, וכל החיים כולם הנם נצוצים נצוצים מוזרחים מאורה זו, שתפיסתם הישית היא רק במקור האורה.

הכרה זו היא יסוד המוסר, אפילו החברתי, יסוד המדע אפילו החמרי והרציונלי, ויסוד הענוה אפילו המעשית. מובן הדבר, שהמושג של כל הולך הוא ומתגדל, ואחרי העליה אל מעלה יותר מאירה מתגלה אותה צורה של הכל הקודמת שלנו רק בתור חלק זעיר מאד, והננו מתבישים מעצמנו על אשר עמדנו עליו וחשבנו שכאן הוא כבר יסוד החדוש ובסיס הענוה. אבל המהלך הזה הוא ההדרכה של תשובה מאהבה, ההולכת כעמוד-אש לפני שואפי אור עליון בתדירות, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון". ונמצא שהענוה העליונה יש לה שני עמודים: האחד הוא אותה ההשקפה של השעור, השלול ברב אפסותו, של הישות הפרטית שלנו וכל מהותה לגבי המעמד העיקרי של שאיפת החדוש, שהיא הזלת התמצית מתנובת הכל, והשני הוא שגם זאת הזעירות בעצמה, שיש בה לפחות צורה של ענוה, שתוכל להטביע איזו מהותיות עומדת על הצביון הנפשי, היא מיד מתאפסת מכחה-הדוחה של שלילה עליונה, הבאה מיסוד חיוב עליון ועשיר, שהיא ההזרחה של גדל-הכל המחודש המאיר בצורה מבהיקה, עד שהתכן המוקדם שכל-כך הרהיבנו הרי הוא חשוך וקטן לעומתו. ומתיסדת היסודיות של הענוה ושפלות הרוח, המגדילה את הנשמה בזיו אחר זיו, ביפעה אחר יפעה, שההפסקות שביניהם אינן משמשות כי-אם לקבלת הרשמים ועכולם, עד השבתם לקלוס רוחני נותן עצמה וחיים חדשים.

ממוצא-דבר נלמד, שהאחדות החדוש והענוה הנם אחוזים כל-כך זה בזה עד ששבים למושג אחד. רק באחדות השלמה, והיא הנאדרה בקודש, אנו מוצאים כבר את העושר של כל, שאין בו שום חסר כלל, וזהו היסוד של תביעת החדוש, ברום העליוניות שלו, להיות הולך ושוטף דוקא מכל. בלא אחדות לא יש חדוש כי אם סדרנות שטחית, והחדוש כשהוא שוטף מן הכל הרי הוא שוטף ממקורו בהתגברות בלתי-פוסקת, בתוספת אחר תוספת, בתוספת מעולה מתוספת, ונמצאת ההתגלות החדשה בכל עת עולה על כל הקדומות, "חדשים לבקרים רבה אמונתך" וכשיודעים שזהו הסדר שבמציאות כולה, המעשי והמוסרי, מכירים מיד שטהר הטבעיות של המציאות החיה ומצבה הנפשי היותר מאושר הוא הענוה. "כי אתם המעט מכל העמים" - "חושקני בכם, שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני". והגדולה הזאת, המביאה את הענוה, היא נחלת ישראל העתידה לשלח את הופעותיה על מלא כל העולם, למען יכיר האדם ותכיר כל בריה את גדל הערך והמבטה העצום של הויתה, ותמלא רצון ועליזות מגדל העתיד הנשקף לה, ויתודע לכל כי כל חבר במציאות הרי מוסיף לנו אשר, מפני שאנו נהנים מזיו החיים שבנצוצו, עם כל הסתעפות גדל עתידו, הנאה אצילית שביסוד קדושת השלום, כמו שאנו נהנים מזה הנצוץ הזורח בקרבנו, וצור ישראל יפרס מהרה סוכת שלומו על עמו ועל עולמו.

וי"שח גבהות-אדם ושפל רום-אנשים, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא והאלילים כליל יחלף".

אין השעה מוכשרת לי כעת להרבות דברי חפץ, והנני חותם בברכת החג הקדוש וקיום כל מצותיו בעליזות ושמחה, ותקוה טובה לימים טובים מאירים ומרחיבי לב כל דורשי ד' ועוזו. והי'[6] זה שלו'[7] כנה"י[8] ונפש ידי"ע[9] חפץ הצלחתו בכל כלליותיה ופרטיותיה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

6 והי' - והיה

7 שלו' - שלום

8 כנה"י - כנפשו היקרה

9 ידי"ע - ידידו עוז